

Спеціалізованій вченій раді
Д 26.056.02 при Київському
національному університеті
будівництва і архітектури

ВІДГУК

офіційного опонента

ЧЕРНЯВСЬКОГО ВОЛОДИМИРА ГЕОРГІЙОВИЧА
на дисертацію АЛІМАДАД СОЛТАНІ АЛІ
«ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРИ ТОРГОВО-
РОЗВАЖАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ В ІРАНІ»

представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури за спеціальністю
18.00.02 – Архітектура будівель і споруд

Актуальність теми дисертації

Актуальність теми визначена природними протиріччями між процесами формоутворення сучасної архітектури ринків, її історичною спадщиною, втіленою в складній структурі старих ринкових площ міст Ірану, та необхідністю комплексної реконструкції ринків і нового будівництва торгово-розважальних комплексів (ТРК). Вирішення проблеми удосконалення формування торгово-розважальних комплексів Ірану безпосередньо пов'язано з соціально-економічними завданнями поліпшення якості життя для суспільства держави та надання нового поштовху провідної галузі, активізації товарообігу.

Незважаючи на широкі масштаби будівництва *торгово-розважальних комплексів (ТРК)* в Ірані, глибокого наукового дослідження, присвяченого вивченню особливостей архітектурного проектування цього типу будівель, до теперішнього часу існує недостатньо. Відсутні вичерпні дані в нормативних документах, які сприяють проектуванню ТРК.

Поряд з будівництвом ТРК треба враховувати вже існуючі торгові площі, такі як ринки і базари, що в сучасному суспільстві потребують реконструкції та оновлення. Реконструкція з добудовою, надбудовою, розширенням та модернізацією особливо актуальною є для кустарного ринкового виробництва, розміщеного в зоні впливу важливих сучасних транспортних магістралей і пересадочних вузлів історичних центрів міст Ірану. Нове будівництво та реконструкція передбачають надання ринковим об'єктам оновленої функції комплексного характеру, забезпечення їх адаптації у сучасній містобудівній ситуації.

Зазначені наукові дослідження мають велике теоретичне і практичне значення, однак питання комплексного аналізу архітектури торгово-розважальних комплексів, їх специфіки та рекомендацій щодо їх інноваційного розвитку практично немає. Актуальність даного дослідження не викликає сумнівів, враховуючи зростання соціальної та економічної ролі торговельних і розважальних закладів у містах Ірану.

Робота ґрунтується на основі державних документів країн Близького Сходу, має зв'язок з тематикою науково-дослідних робіт інституту Київ ЗНДІЕП щодо нормування та стандартизації у сфері будівництва Мінрегіонбуду України (КПКВК - 2751040), щодо розробки Державних будівельних норм (ДБН) проектування підприємств торгівлі (тема № 3-10-42 / 38-07), а також науково-проектних досліджень, які виконувалися кафедрою основ архітектури і архітектурного проектування Київського національного університету будівництва і архітектури.

Науковий апарат роботи має всі необхідні складники: об'єкт, предмет, мету дисертаційного дослідження, завдання, методи; визначені наукова новизна та практичне значення; інформацію про апробації і впровадження отриманих результатів. Тема представленої роботи та її зміст в цілому відповідають вимогам і паспорту спеціальності 18.00.02 «Архітектура будівель та споруд».

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну:

Вперше:

- створена класифікація торгово-розважальних комплексів Ірану за наступними параметрами: розміщення у структурі міста, об'ємно-просторові вирішення, планувальна організація, типологія, сезон використання, композиційні вирішення, форма плану та конструктивні вирішення;
- сформульовані основні принципи формування ТРК;
- рекомендовано прийоми для формування архітектури ТРК Ірану;
- розроблено номенклатуру типів об'єктів ТРК – IV типи та виявлено значення конструктивних вирішень у формуванні торгово-розважальних комплексів.

Удосконалено:

- оцінки впливу культурно-традиційних та релігійних факторів на функціональний процес та типологічно-планувальну схему ТРК;
- методи розробки проектів ТРК та розрахунку площ їх торгових приміщень.

Отримали подальший розвиток:

- дослідження та аналіз об'ємно-планувальних, конструктивних та інженерно-технічних вирішень торгово-розважальних комплексів в різних кліматичних умовах.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Детальне ознайомлення з текстом дисертації Алімадад Солтані Алі дає підстави стверджувати, що підхід автора до дослідження є об'єктивним. Всі основні наукові положення, висновки, теоретичні та практичні результати, які автор запропонував в дисертації є обґрунтованими. Вони базуються на загальновизнаних методах аналізу та врахування факторів, функціонального аналізу досліджуваного об'єкта, математичного розрахунку, графічного моделювання та експериментального проектування. Достовірність наукових положень та рекомендацій дисертації підтверджується впровадженням їх результатів у проектні роботи та навчальний процес.

Аналіз основного змісту роботи

Дисертаційна робота Алімадад Солтані Алі на тему «Принципи формування архітектури торгово-розважальних комплексів в Ірані» складається зі вступу, трьох розділів, висновків та додатків. Загальний обсяг 262 сторінок: 136 сторінок основного тексту; 44 рисунків та 4 таблиці; список використаних джерел із 213 найменувань; додатків на 36 сторінках, з них 6 сторінки актів впровадження результатів дисертації.

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідницької роботи.

У **першому розділі «Передумови виникнення торгово-розважальних комплексів»** виявлено, що комплексних рекомендацій щодо проектування ТРК на даний час недостатньо. Вивчено аспекти, які стосуються архітектури торговельних будівель загального призначення. Доведена доцільність розробки науково обґрунтованих рекомендацій та методології проектування торгово-розважальних комплексів.

Автором встановлено різні етапи розвитку торгових площ та торгово-розважальних комплексів, встановлена хронологічна систематизація, виявлені основні історичні періоди розвитку архітектурних стилів Персії та її країн-сателітів минулого, а також сучасної держави Ірану в його нинішніх кордонах. Надана методична оцінка основним чинникам впливу на формування та розвиток будівництва і експлуатації ТРК Ірану.

Встановлено, що функціонально-планувальні особливості їх організації дуже подібні між собою в Ірані, Західній Європі та інших зарубіжних країнах. Раціональне вирішення планувальної структури великих торгово-розважальних комплексів дозволяє вирішити містобудівні, соціальні, побутові та інші завдання сучасного мегаполісу.

Аналізуючи закордонний досвід архітектурних вирішень ТРК встановлено, що вони займають великі земельні ділянки, що потребують детального опрацювання схем містобудівного зонування території; будівлі ТРК вимагають комплексного вирішення генерального плану та його взаємозв'язку з навколишнім архітектурним середовищем і основними транспортними артеріями, міськими пішохідними зонами; поліфункціональні ТРК вимагають чіткого структурування за специфікою, величиною і наповненістю основних та допоміжних приміщень.

Актуальними факторами необхідності розвитку ТРК безпосередньо в Ірані є збільшення потоку внутрішніх відвідувачів і зміна соціальної орієнтації відпочиваючих на підвищену комфортність умов перебування на території ТРК. На базі аналізу факторів що впливають на формування ТРК, сформульовані загальні вимоги до проектування ТРК.

У другому розділі **«Методи і вимоги до формування і розвитку торгових комплексів»** автор розробив: концептуальні засади; моделювання планувальної структури; схему впливу конструктивних вирішень на об'ємно-планувальну структуру ТРК; класифікацію сучасних торгово-розважальних комплексів.

За допомогою аналізу літературних джерел і експериментального проектування було виявлено, що планувальна та об'ємна структури ТРК відбуваються на базових методичних рівнях - емпіричному і теоретичному. Встановлено, що структуру ТРК формують вісім функціональних груп (торгові приміщення, розважальні приміщення, приміщення загального призначення, побутового обслуговування, громадського харчування, різних громадських будівель, культурно-освітні групи приміщень, сакральні групи приміщень). Відповідність приміщення тій чи іншій функції, і всі функції загалом, є частинами єдиного функціонального процесу, тому грамотне вирішення функціонального зонування призводить до раціональної організації будівлі і комплексу в цілому.

Виявлено що, конструктивні системи громадських будівель, в тому числі торговельних центрів, виникали і удосконалювалися в процесі розвитку промислової архітектури. В умовах формування нової системи обслуговування населення виникає необхідність класифікації і визначення типу (формату) існуючих об'єктів, а також об'єктів, що знаходяться на стадії проектування або

будівництва. При вивченні розробки концепцій торгово-розважальних центрів автор прийшов до остаточної класифікації ТРК для Ірану. В цілому в класифікації ТРК повинні враховуватися наступні параметри: розміщення у структурі міст; об'ємно-просторові вирішення; планувальна організація; типологія; сезон використання; композиційні вирішення та форма плану; конструктивні рішення.

У третьому розділі «Принципи формування архітектурно-планувальної структури торгово-розважальних комплексів» відповідно до проведених автором наукових досліджень розроблено принципи архітектурно-планувальної організації ТРК для Ірану.

Виявлено, що формування торгово-розважальних комплексів зумовлюється процесом урбанізації. Розвиток громадського транспорту і збільшення кількості легкових автомобілів мають вплив на систему громадського обслуговування. За допомогою принципу ситуативної адаптивності, а також на підставі проведеного аналізу розміщення існуючих ТРК в містах Ірану, були виділені принципові схеми рекомендованого розміщення цього типу будівель в структурі міст різної величини.

У зв'язку із зміною форми власності в державі змінилися напрямки розвитку типів торгових будівель. Реконструкцію і модернізацію мережі ТРК рекомендується проводити в наступних напрямках: модернізація існуючих об'єктів без зміни функціонального призначення підприємства; реновація плану існуючих будівель із зміною функціонального призначення підприємства; будівництво багатофункціональних будівель і громадських центрів із підприємствами міського значення переважно вздовж великих магістралей або в громадських місцях; реконструкція існуючих об'єктів з можливим розширенням обсягу підприємств, а при необхідності зміна їх функціональних призначень.

Номенклатуру торгово-розважальних комплексів за кількістю функцій автор поділяє на чотири категорії: базова ступінь (основні функції); доповнена ступінь (основні і додаткові функції); розвинута ступінь (повні функції); комбінована ступінь. Типологія ТРК за площею: малі; середні; великі; крупні «гіганти». В результаті дослідження встановлено три основні (ситуативної адаптивності, варіативності, естетично-візуального сприйняття) і три додаткові (економічної ефективності, екологічної безпеки і безбар'єрності архітектурного середовища) принципи, які забезпечать комплексність формування ТРК. Рекомендовано вісім прийомів для формування архітектури торгово-розважальних комплексів Ірану: багатофункціональність структури; інтеграції у навколишнє середовище; врахування і використання національних традицій; комплексності; гнучкості і комунікативності простору; доступності та адаптивності, стильової єдності; естетичності і виразності. Виявлено, що на

вибір композиційних прийомів вирішень ТРК впливають ряд факторів, а також об'єктивних вимог і умов, що становлять чотири основні чинники: містобудівні умови ділянки; інженерно-технічні умови будівництва; функціонально-технологічна організація комплексу та кліматичні умови району. Аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду дозволив автору рекомендувати композиційні прийоми архітектурно-просторової організації ТРК на трьох основних видах, а саме: компактних, протяжних і розчленованих.

Загальні висновки відповідають поставленим завданням та відображають основні результати дисертаційного дослідження.

Значення одержаних результатів для практики та рекомендації щодо їх можливого використання

На наш погляд, результати дисертаційного дослідження характеризуються теоретичною та практичною значущістю. Вони можуть бути використані для: подальшого удосконалення нормативної бази загальних вимог щодо будівництва в Ірані; Державних будівельних норм України для підприємств торгівлі та громадських будинків і споруд; використання у навчальному процесі під час курсового та дипломного проектування. Запропонована класифікація та номенклатура торгово-розважальних комплексів може бути покладена в основу проведення будівництва таких типів будинків. Розроблені об'ємно-планувальні, композиційні та конструктивні рішення, сформульовані наукові принципи архітектурно-планувальної організації торгово-розважальних комплексів, а також рекомендовані важливі прийоми формування архітектури ТРК Ірану значно спростять процес проектування і підвищать якість проектних вирішень.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні положення і результати дисертаційного дослідження, що виносяться на захист, отримані автором особисто, що засвідчується 11 публікаціями одноосібними та 6 у співавторстві, у тому числі: фахових наукових виданнях України – 8; наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз – 1; зарубіжних виданнях – 1; 5 тез і матеріалів наукових конференцій; 2 статті, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Кількість доповідей на наукових конференціях свідчить про достатньо повну апробацію роботи. Зазначені публікації з достатньою повнотою розкривають основний зміст роботи.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він, в основному, відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Алімадад Солтані Алі дисертаційного дослідження. Автореферат відповідає змісту дисертації і розкриває її основні положення. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

- У першому розділі «Передумови виникнення торгово-розважальних комплексів», підрозділ 1.1 «Аналіз існуючих джерел» відсутній аналіз роботи Гайдучені О.А. «Динамическая архітектура: Основные направления развития, принципы, методы», де більшість прикладів розвитку громадських будівель і комплексів побудовано на прикладі торгово-побутових закладів. Певний інтерес заслуговують дисертаційні роботи Приймака В.В. «Архітектура громадських центрів регіонального значення на прикладі найбільших міст України», Асем Саллюма «Архітектурно-планувальна організація інтер'єрів підприємств харчування Сирії (на прикладі Дамаску) в частині використання художніх засобів виразності Сирії.

- В науковій новизні отриманих результатів сформульовані основні принципи формування ТРК (основні – ситуативної адаптивності (містобудівного просторового розміщення), варіативності, естетично-візуального сприйняття та додаткові – економічної ефективності, екологічної безпеки і безбар'єрності архітектурного середовища). На думку опонента, до основних принципів має відноситися принцип, пов'язаний з функціональною організацією, економічною ефективністю, а принцип безбар'єрності архітектурного середовища є обов'язковим для сучасних громадських будівель. Можливо не треба поділяти сформульовані автором принципи на основні та додаткові, але це дискусійне положення.

- Не зовсім доречним, на мій погляд, є занадто розширений зміст термінологічного словника, що містить багато загальновідомих понять, таких як: кіоск, магазин, павільйон, підсобне приміщення магазину, торгова площа магазину.

- В цілому, ілюстрації в дисертації мають високу якість, але є й такі, що складно прочитуються за рахунок того, що ілюстративний матеріал дещо переобтяжений і має невеликий масштаб зображення (рис. 1.6, стор. 53; рис. 1.14, стор. 80; рис. 1.16, стор. 85 та інші), велика кількість текстового матеріалу на рисунках не сприяє сприйняттю інформації (рис. 1.7, стор. 56; рис. 1.11, стор. 67; рис. 3.3, стор. 157 та інші), частину ілюстрацій та інформації можна було б перенести у Додатки.

- У висновках до 3-го розділу зазначено, що рекомендовано варіанти розміщення будівлі ТРК...(пункт2), розроблені схеми розміщення...(пункт3), на основі номенклатури ТРК були визначені рекомендації щодо основного складу приміщень...(пункт 6), але немає їх переліку. Правильним було б коротко розкрити суть цих пропозицій і рекомендацій, тим більше що це є в тексті роботи.

- У третьому розділі «Принципи формування архітектурно-планувальної структури торгово-розважальних комплексів», підрозділ 3.4 «Архітектурно-художні та композиційні особливості організації торгово-розважальних комплексів Ірану» недостатньо висвітлено особливості використання художніх засобів виразності, характерних даному регіону, що, можливо, пояснюється обмеженням загального об'єму роботи та може бути продовжено в подальших дослідженнях автора.

- Практичні рекомендації мали б вищу категорію якості, якщо в процесі роботи над темою, особливо по її завершенню, автор дисертації направив висновки та рекомендації у відповідні державні і громадські організації Ірану для впровадження в нормативні документи.

- В оформленні роботи присутні деякі помилки редакційного, технічного характеру (список використаних джерел, поз. 76, 130, 132).

Відповідність дисертації спеціальності, за якою вона представляється до захисту

Дисертація здобувача Алімадад Солтані Алі на тему «Принципи формування архітектури торгово-розважальних комплексів в Ірані» відповідає спеціальності 18.00.02 – Архітектура будівель та споруд.

Загальні висновки й оцінка дисертації

Розглянувши зміст дисертаційної роботи, автореферату та основні публікації за темою дисертації можна зробити висновок, що дисертаційна робота Алімадад Солтані Алі на тему «Принципи формування архітектури торгово-розважальних комплексів в Ірані» є повністю завершеною науковою роботою, в якій на підставі виконаних автором досліджень вирішена актуальна науково-практична задача з розроблення класифікації, номенклатури, принципів будівництва торгово-розважальних комплексів Ірану.

Наведені зауваження та побажання в цілому не знижують високий науковий рівень роботи і можуть бути використані та враховані у подальших наукових дослідженнях автора. Отримані результати дослідження можуть бути використані для подальшого удосконалення нормативної бази загальних вимог щодо будівництва Ірану, Державних будівельних норм України для підприємств торгівлі та громадських будинків і споруд.

Автор дисертації Алімадад Солтані Алі є сформованим науковим працівником, який здатний грамотно і на сучасному рівні вирішувати науково-практичні задачі.

Автореферат відповідає змісту дисертації і розкриває її основні положення.

Враховуючи висловлене, вважаю, що дисертаційна робота на тему: «Принципи формування архітектури торгово-розважальних комплексів в Ірані» відповідає вимогам п.11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань» ДАК Міністерства освіти і науки України, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор Алімадад Солтані Алі заслуговує присудження наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.02 - Архітектура будівель та споруд.

Офіційний опонент:

Доктор архітектури, доцент,
завідувач кафедри теорії, історії
архітектури та синтезу мистецтв
Національної академії образотворчого
мистецтва і архітектури

В. Г. Чернявський

Відгук доцента Чернявського В. Г.

ЗАСВІДЧУЮ:

Вчений секретар Вченої Ради
Національної академії образотворчого
мистецтва і архітектури
кандидат філологічних наук, доцент

Касьяненко